

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อก้าวถึงสื่อสารมวลชนที่เก่าแก่และทรงอิทธิพลที่สุด คือ “สื่อหนังสือพิมพ์” โดยหนังสือพิมพ์ นับว่าเป็นองค์กรด้านสื่อสารมวลชนที่เก่าแก่ที่สุด ซึ่งคนไทยเรานั้นได้รู้จักหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกจากหมอบรัดเลย์ สมัยที่พิมพ์หนังสือพิมพ์บางกอกรีคorder (Bangkok Recorder) ฉบับแรกในปีพ.ศ. 2387 สมัยนั้นหนังสือพิมพ์มีวัตถุประสงค์เพื่อการเสนอข่าวหรือรายงานข่าวเท่านั้น ในเวลาต่อมาหนังสือพิมพ์ไม่ได้เป็นเพียงสื่อ ที่ทำหน้าที่ในการเสนอข่าวหรือรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม (สุภาณี นิตยเสมอ, 2543 : 2)

วิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ไทย ได้เติบโตไปตามภาวะความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ประกอบกับหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ หนังสือพิมพ์จึงเป็นเสมือนกลไกหรือเครื่องมือสำคัญ ที่มีส่วนผลักดันเปลี่ยนแปลงสภาพการเมืองการปกครองและสังคมของไทยเสมอมา (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550 : 80) หนังสือพิมพ์จึงเป็นช่องทางสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสาร กับผู้รับสาร โดยมีผู้สื่อข่าว บรรณาธิการ หรือคอลัมนิสต์เป็นผู้เขียนเรื่องราวต่าง ๆ ถ่ายทอดไปสู่ผู้รับสาร ความเชื่อมโยงเหล่านี้ส่งผลให้หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อสังคม และเป็นเหมือนภาพสะท้อนของสังคมไปยังประชาชน ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในสังคมบ้าง ภาระหน้าที่ที่หนังสือพิมพ์จะหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ ความพยายามเป็นผู้ชี้นำยกระดับความคิดและความรู้ของสาธารณชน ดังนั้นหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์คือ ให้ข่าวสาร (to inform) ให้ข้อเสนอแนะ (to give opinion) ให้ความบันเทิง (to entertain) และเป็นสื่อในการโฆษณา (to advertise) หนังสือพิมพ์จึงต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบพร้อม ๆ ไปด้วยการปฏิบัติหน้าที่หลักทั้ง 4 ประการ เพราะหากหนังสือพิมพ์รายงานข่าวไม่ถูกต้อง บิดเบือนข้อเท็จจริง ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิด ก็สามารถบิดเบือนกระแสดความคิดสาธารณะไปในทางลบได้ และถ้าหนังสือพิมพ์ แสดงความคิดเห็นผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ โดยปราศจากการวินิจฉัยข้อมูลอย่างเป็นธรรม หรือมีวัตถุประสงค์อันไม่ดีแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเชื่อในเรื่อนั้น ๆ อย่างผิด ๆ การปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไม่ว่าจะเป็นทางใดก็ตาม ต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมอยู่ทุกขณะ ไม่ว่าจะโดยการรายงานข่าว เสนอความคิดเห็น สาระเกี่ยวกับความบันเทิง หรือแม้กระทั่งการรับประกาศโฆษณา (มาลี บุญศิริพันธ์, 2537 : 4-6)

ดังเช่นกรณีการนำเสนอข่าว เรื่องการโฆษณาเกินกำหนดเวลาของบริษัท ไร้ส้ม จำกัด ซึ่งคณะกรรมการ สำนักงานการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีมติเอกฉันท์ชี้มูลความผิดให้นางพิชชาภา เอี่ยมสอาด เจ้าหน้าที่ธุรการ ระดับ 5 ของสำนักกลยุทธ์การตลาด บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) กับพวกที่ช่วยเหลือบริษัท ไร้ส้ม จำกัด เป็นความผิดร้ายแรง และยังมีความผิดตามมาตรา 6, 8, 11 พ.ร.บ.พนักงานในองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 เหตุเนื่องมาจากช่วงเดือนมิถุนายน 2546 บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ได้ว่าจ้างนายสรยุทธ สุทัศนะจินดา เป็นผู้ผลิตรายการคุยคุ้ยข่าว โดยให้ออกโฆษณาได้ครั้งละ 5 นาทีตามสัญญา แต่เจ้าหน้าที่คนดังกล่าว ไม่รายงานว่ามีโฆษณาเกินเวลา และเมื่อตรวจสอบพบว่า มีการส่งจ่ายเช็ครวมเป็นเงินประมาณ 7.3 ล้านบาทในนามบริษัท ไร้ส้ม จำกัด เพื่อเป็นการตอบแทนให้กับเจ้าหน้าที่คนดังกล่าว อย่างไรก็ตามบริษัท ไร้ส้ม จำกัด ได้ร้องต่อศาลปกครองให้ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ชดใช้เงินจำนวน 253 ล้านบาทให้บริษัท ไร้ส้ม จำกัด เช่นกัน โดยอ้างว่าเป็นสัญญาระหว่างทั้ง 2 บริษัทในการตกลงแบ่งค่าโฆษณาคนละครึ่ง

จากกรณีดังกล่าว หนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ในการรายงานข้อมูลข่าวสาร และชี้แจงรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินคดี เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับคดีซึ่งสังคมให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ที่ถูกกล่าวหาคือ นายสรยุทธ สุทัศนะจินดา พิธีกรนักเล่าข่าวชื่อดัง ผู้ดำเนินรายการข่าว ที่ได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างมาก จึงทำให้สื่อมวลชนหลากหลายแขนงพุ่งประเด็นและให้ความสนใจ ถึงการทำหน้าที่ในฐานะสื่อของพิธีกรชื่อดัง ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงต้องทำหน้าที่อย่างถูกต้อง ครอบคลุมด้วยการนำเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง ไม่บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง และไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

มีคำ 2 คำ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน คือคำว่า จริยธรรม ซึ่งภาษาอังกฤษใช้ว่า ethics และคำว่า จรรยาบรรณ ซึ่งภาษาอังกฤษใช้ว่า codes of ethics “จริยธรรม” มาจาก จริย + ธรรม แปลว่า ธรรมอันบุคคลพึงประพฤติ “จรรยาบรรณ” มาจาก จรรยา + บรรณ แปลว่า หนังสือว่าด้วยเรื่องความประพฤติ ดังนั้นจริยธรรมจึงน่าจะเป็นเรื่องของบุคคล เป็นคุณธรรมของผู้ประกอบอาชีพ นักสื่อสารมวลชน ในขณะที่จรรยาบรรณหมายถึง หลักจริยธรรมที่กลุ่มบุคคล หมู่คณะที่ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชน มารวมตัวกันเข้าเป็นสมาคมวิชาชีพ สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ แก่ผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนให้มีความรับผิดชอบ อาจกล่าวได้ว่านักสื่อสารมวลชนที่มีความรับผิดชอบ ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจริยธรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อมวลชน (ปรเม สตะเวทิน, 2546 : 204)

สุภา ศิริมานนท์ (2536 : 51) ได้กล่าวถึงจริยธรรมสำหรับบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อยู่ตอนหนึ่งว่า หนังสือพิมพ์จะต้องพยายามอย่างเต็มกำลัง ที่จะไม่ปล่อยให้หนังสือพิมพ์ตกเป็นเครื่องมือของโฆษณาชวนเชื่อ หรือตกเป็นเครื่องมือของการปั่นเท็ง และเจตนาอันสกปรกและไม่ปล่อยให้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือของอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยมีองค์กรวิชาชีพที่เกิดขึ้นจากความพยายามของบุคคลหลายฝ่ายในวงการหนังสือพิมพ์ จัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุมจริยธรรมของผู้ประกอบการวิชาชีพดังเช่นสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งได้มีการตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 เพื่อเป็นบรรทัดฐานทางจริยธรรมให้กับผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ยึดถือปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวดที่ 2 จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ซึ่งมีใจความสำคัญดังนี้ หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ถูกต้องแม่นยำและครบถ้วนต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะ การพาดหัวข่าว และความนำของหนังสือพิมพ์ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว ทั้งยังต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง เป็นต้น

ในฐานะที่ผู้วิจัย เป็นทั้งผู้ที่ศึกษาวิจัยและผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา การนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับกรณีบริษัท ไร่ส้ม จำกัด ว่ามีการนำเสนอข่าวสารในกรณีดังกล่าว เป็นไปตามบทบาท หน้าที่ ของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน และยึดการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของหนังสือพิมพ์หรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา บทบาท หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอข่าว กรณีศึกษา บริษัทไร่ส้ม จำกัด
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอข่าว กรณีศึกษา บริษัทไร่ส้ม จำกัด

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอข่าว กรณีบริษัทไร่ส้ม จำกัด เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาการนำเสนอข่าวกรณีดังกล่าว เนื่องจาก หนังสือพิมพ์ซึ่งนับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญ ในการนำเสนอข่าวสารไปยังประชาชนโดยทั่วไป

ผู้วิจัยมีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหา บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหาข่าว ในหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอเกี่ยวกับกรณีบริษัท ไร่ส้ม จำกัด จำนวน 11 ชื่อฉบับ คือ หนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์สยามรัฐ หนังสือพิมพ์แนวหน้า หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ หนังสือพิมพ์โลกวันนี้ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์คมชัดลึก หนังสือพิมพ์ข่าวสด และหนังสือพิมพ์บางกอกทูเดย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน ในด้านรูปแบบ แนวทาง การนำเสนอข่าวสาร เกี่ยวกับกรณีบริษัท ไร่ส้ม จำกัด
2. ได้ทราบถึงการนำเสนอเนื้อหาข่าวสาร ที่เป็นไปตามหลักจริยธรรมของสื่อมวลชน เกี่ยวกับกรณีบริษัท ไร่ส้ม จำกัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง เทคนิคการวิจัย ที่ใช้ในการอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับบริษัท ไร่ส้ม จำกัด ประกอบด้วย ชื่อหนังสือพิมพ์ ปีที่ ฉบับที่ วันที่ หน้า ขนาดข่าว (หน่วยเป็นเซนติเมตร) ภาพข่าว และจริยธรรมของหนังสือพิมพ์
2. หนังสือพิมพ์ หมายถึง องค์กรสื่อมวลชน ที่ทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเน้นการเสนอข่าวประเภทข่าวหนัก (hard news) เช่น ข่าวสังคม ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการศึกษา และ 2) หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ เป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นการนำเสนอข่าวเร้าอารมณ์ และตื้นตื้น (soft news) เช่น ข่าวบันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวอาชญากรรม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวัน จำนวน 11 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์สยามรัฐ หนังสือพิมพ์แนวหน้า หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

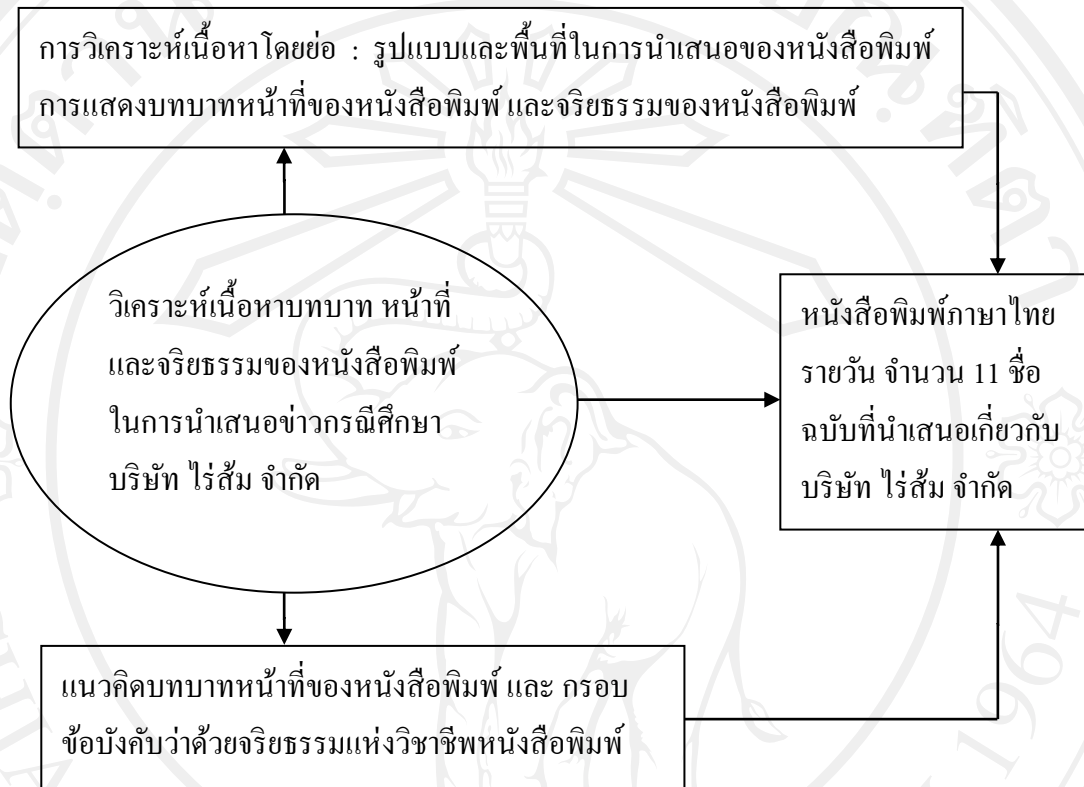
หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ หนังสือพิมพ์โลกวันนี้ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์คมชัดลึก หนังสือพิมพ์ข่าวสด และหนังสือพิมพ์บางกอกทูเดย์

3. บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ หมายถึง หน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์ ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ นำมาสร้างเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่เกี่ยวกับบริษัท ไร้ส้ม จำกัด ได้แก่ (1) บทบาทหน้าที่ในการให้ข่าวสาร (2) บทบาทหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ (3) บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษา

4. จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ หมายถึง ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2541 ซึ่งได้นำมาสร้างเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่เกี่ยวกับบริษัท ไร้ส้ม จำกัด ได้แก่ (1) หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้อง แม่นยำและความครบถ้วน ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง (2) การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญ หรือเนื้อหาหลักของข่าว (3) หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย หรือมีอคติจนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

5. บริษัทไร้ส้ม จำกัด หมายถึง บริษัทที่ผลิตรายการโทรทัศน์ประเภทข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น รายการจับเข้าคุก ร่วมกับสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และรายการคุ้ยคุ้ยข่าว ร่วมกับสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ โดยมีนายสรยุทธ สุทัศนะจินดา เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 ภาพแสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหา บทบาทหน้าที่ และจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอข่าว กรณีศึกษา บริษัท ไร้มัน จำกัด